

Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας για τυφλούς μαθητές

Τα περιεχόμενα του Οδηγού

- Τύφλωση και Εκπαίδευση
- Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας: Γενικές Αρχές και Προσεγγίσεις
- Η Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας στην περίπτωση της τύφλωσης
- Μελέτες Περίπτωσης

Μαθητές με τύφλωση:

Δεν είναι μία ομοιογενής ομάδα που διαφοροποιείται από τους βλέποντες αποκλειστικά στο επίπεδο της απώλειας όρασης.

Ετερογένεια παρατηρείται ως προς:

- τον βαθμό της απώλειας όρασης και στο εύρος του οπτικού του πεδίου.
- την ηλικία που επήλθε η τύφλωση (ύπαρξη ή μη πρώιμων οπτικών εμπειριών).
- την ανάπτυξη της λειτουργικής όρασης.
- την καταλληλότητα των πρώιμων εμπειριών μάθησης.
- τα ενδιαφέροντα, τις προτιμήσεις και τις ευρύτερες εμπειρίες.
- τη στάση έναντι του σχολείου και της μάθησης, τα κίνητρα.
- το κοινωνικό και συμβολικό κεφάλαιο.

Τύφλωση και Εκπαίδευση: Σημεία Αναφοράς

- Συγκριτική και Διαφορική προσέγγιση στην ανάπτυξη των παιδιών με τύφλωση (Warren, 2004).
- Διάκριση μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς αναπηρίας (Vygotsky).
- Διάκριση Ατομικής και Κοινωνικής Διάστασης της τύφλωσης.

Συγκριτική προσέγγιση

Σύγκριση μεταξύ τυφλών και βλέπόντων παιδιών βάσει χρονολογικής ηλικίας.

Κεντρικός άξονας οι νόρμες της αναπτυξιακής ψυχολογίας για τους βλέποντες μαθητές.

Η τύφλωση αντιμετωπίζεται ως μειονέκτημα.

«Η συγκριτική προσέγγιση με την έμφασή της στη χρονολογική ηλικία και την κατάσταση της όρασης, τείνει να αποπροσανατολίζει την προσοχή μας από τις μεταβλητές στις οποίες πρέπει να εστιάζουμε»

(Warren, 2004: 24)

Συμβάλλει στη δημιουργία χαμηλών προσδοκιών σε σχέση με τις δυνατότητες των τυφλών μαθητών.

Διαφορική προσέγγιση

Εστιάζει στη μελέτη των ατομικών διαφορών μεταξύ των παιδιών με τύφλωση.

Προσπαθεί να εξηγήσει τις διαφορές που εμφανίζονται εντός του πληθυσμού των τυφλών παιδιών, εστιάζοντας στη φύση και την αιτία αυτών των διαφορών.

«...εκείνο που θα πρέπει να μας απασχολήσει είναι οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης – όχι οι νόρμες. Πιστεύω ότι για να είναι πραγματικά ωφέλιμη η γνώση (η οποία βασίζεται στην έρευνα) σχετικά με τη συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού των παιδιών, πρέπει να εστιάζεται στην εξαίρεση, όχι στον κανόνα» (Warren, 2004: 19).

Vygotsky: πρωτογενής & δευτερογενής αναπηρία

- Οι **πρωτογενείς** πτυχές συνδέονται με την ίδια τη σωματική ατέλεια ή την αναπηρία. Όμως σε καμία περίπτωση ο ψυχισμός του τυφλού δεν καθορίζεται άμεσα από την απουσία της όρασης. Καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του ψυχισμού διαδραματίζουν οι **δευτερογενείς κοινωνικές συνέπειες**, οι οποίες απορρέουν από τις στάσεις και τις πρακτικές αντιμετώπισης της οργανικής αδυναμίας από την κοινωνία.»

(Δαφέρμος, 2002: 101)

- Έμφαση στην ποιότητα των μαθησιακών εμπειριών, ήδη από πολύ μικρή ηλικία, στον καθορισμό της ανάπτυξης.
- Κοινωνικός εποικοδομητισμός: η μάθηση δεν γίνεται αντιληπτή ως ατομική εσωτερική διαδικασία, αλλά ως διαδικασία που διαμεσολαβείται κοινωνικά και πολιτισμικά.
- Ως εκ τούτου, η μάθηση δεν είναι το αποτέλεσμα της ανάπτυξης, αλλά το αντίθετο: η ανάπτυξη είναι αποτέλεσμα της μάθησης.

Ατομική και κοινωνική διάσταση της τύφλωσης

- Ατομική Διάσταση

σχετίζεται με τους περιορισμούς και τα εμπόδια που επιβάλλει η μερική ή ολική έλλειψη κάποιου μέλους, οργάνου ή μηχανισμού του σώματος.

- Κοινωνική Διάσταση

σχετίζεται με τους περιορισμούς και τα εμπόδια που επιβάλλονται στα ανάπηρα άτομα από τη σύγχρονη κοινωνική οργάνωση.

Για την κατανόηση της ατομικής διάστασης της τύφλωσης θα πρέπει να κατανοήσουμε τη σημασία της όρασης σε σχέση με:

- Την εξερεύνηση περιβάλλοντος.
- Την αλληλεπίδραση με στοιχεία του περιβάλλοντος.
- Το ότι η όραση είναι μια συντονιστική αίσθηση.
- Το ότι η όραση αποτελεί κίνητρο για αλληλεπίδραση και εξερεύνηση του περιβάλλοντος.
- Το ότι ή όραση επιτρέπει την πρόσληψη περισσότερων πληροφοριών και κατά τρόπο άμεσο.
- Η διάχυση της πληροφορίας, σε πολύ μεγάλο βαθμό, γίνεται μέσω της οπτικής οδού

Εμπλουτισμός του Προγράμματος Σπουδών για τους μαθητές με τύφλωση

- Εναλλακτικές μορφές ανάγνωσης και γραφής (π.χ. Braille).
- Κινητικότητα και Προσανατολισμός.
- Δεξιότητες Καθημερινής Διαβίωσης.
- Τ.Π.Ε.

Τύφλωση και Εκπαίδευση: το πλαίσιο της προσέγγισης

- Δίνει έμφαση στην άρση των φραγμών στη μάθηση και τη συμμετοχή των τυφλών μαθητών.
- Αποφεύγει τις υπεργενικεύσεις σχετικά με τις δυσκολίες στη μάθηση και τις δυνατότητες των τυφλών μαθητών.
- Δίνει έμφαση στη μοναδικότητα της εμπειρίας κάθε τυφλού μαθητή.

Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας: Γενικές Αρχές και Προσεγγίσεις

- Κριτική στο curriculum διαίτης.
- Διαφοροποίηση της διδασκαλίας για όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων και των τυφλών μαθητών.
- Ο καθολικός σχεδιασμός για τη μάθηση (Universal Design for All)

Το Curriculum Διαίτης

- Εξατομικευμένες «παράλληλες» εργασίες.
- Απλοποιημένο περιεχόμενο μάθησης.
- Απλοποίηση στόχων.

- *«Η φυσική παρουσία ενός μαθητή μέσα στην τάξη δεν ισοδυναμεί με την ένταξή του στην ομάδα των συμμαθητών του.»*

Ηδιαφοροποίησητης διδασκαλίας για όλους τους μαθητές

- Εμπλουτισμός της μαθησιακής εμπειρίας προς όφελος όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων και των τυφλών μαθητών.
- Συλλογική ανάληψη της ευθύνης για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.
- Έμφαση στον προσδιορισμό της μάθησης ως ατομικής και συγχρόνως συλλογικής εμπειρίας, στην οποία συμπεριλαμβάνονται και οι τυφλοί μαθητές.

Ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση (Universal Design for Learning)

- Ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση είναι ένα πλαίσιο το οποίο δίνει τη δυνατότητα επανασχεδιασμού της εκπαίδευσης, με στόχο τη διασφάλιση της πρόσβασης και της συμμετοχής όλων στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Αξιοποιεί τις δυνατότητες της τεχνολογίας για τη διαφοροποίηση των προσφερόμενων μαθησιακών εμπειριών.
- Ο όρος «καθολικός» δεν υπονοεί μια βέλτιστη λύση για τον καθένα, αλλά αντανακλά την επίγνωση της μοναδικότητας κάθε μαθητή και την ανάγκη συμπερίληψης των αναγκών των μαθητών μέσα από τη δημιουργία μαθησιακών ευκαιριών που ταιριάζουν στον κάθε μαθητή και της μεγιστοποίησης της ικανότητά τους να προοδεύουν.

- Ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση εστιάζει στην προσαρμογή του προγράμματος σπουδών στο μαθητή και όχι το αντίστροφο. (Meyer & Rose, 1998; Rose & Meyer, 2002).
- Στηρίζεται πάνω σε τρεις **βασικές αρχές**, οι οποίες είναι οι εξής:
 - A. πολλαπλοί τρόποι **αναπαράστασης**.
 - B. πολλαπλοί τρόποι **έκφρασης**.
 - Γ. πολλαπλοί τρόποι **εμπλοκής**.
- Βλ. σχ. <http://www.cast.org/udl/>

Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας

- Δυναμική Αξιολόγηση μαθητών.
- Αξιολόγηση του φυσικού περιβάλλοντος και της υλικοτεχνικής υποδομής.
- Μελέτη του προγράμματος σπουδών, διδακτικών εγχειριδίων και διαθέσιμου εκπαιδευτικού υλικού.
- Διαφοροποίηση περιεχομένου
- Διαφοροποίηση της διαδικασίας της μάθησης
- Διαφοροποίηση των μέσων και υλικών

Διαφοροποίηση του περιεχομένου

- Περιεχόμενο: η θεματική ενότητα, το αντικείμενο της δραστηριότητας/ εργασίας, το νόημα και η διαπραγμάτευσή του, οι τρόποι αναπαράστασης του περιεχομένου (μορφή).
- Διαφοροποίηση περιεχομένουγενικά:
Πολλαπλοί τρόποι αναπαράστασης(πολυγραμματισμοί).
Διαπραγμάτευση νοήματος στο πλαίσιο της διδασκαλίας
(κριτικός γραμματισμός).
- Ένταξη Disability Arts στο περιεχόμενο της διδασκαλίας (βλ. <http://www.ucy.ac.cy/psifides-gnosis/el/> - ιστοσελίδα με ψηφιακά portfolio ατόμων με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις).

Τύφλωση και διαφοροποίηση του περιεχομένου:

- Εναλλακτικές μορφές ανάγνωσης και γραφής (π.χ. Braille).
- Εμπλουτισμένη περιγραφή (εξωλεκτικό πλαίσιο αναφοράς).
- Απτικοποίηση και προσαρμογή υλικού.
- Αξιοποίηση Τ.Π.Ε.
- Έμφαση στην ανάπτυξη εννοιών.

Σε μια ενταξιακή προοπτική, η υιοθέτηση ορισμένων από τις παραπάνω προσαρμογές μπορεί να εμπλουτίσει και να υποστηρίξει τη μαθησιακή εμπειρία όλων ανεξαιρέτως των μαθητών.

Διαφοροποίηση της Διαδικασίας της μάθησης

- Διαδικασία Μάθησης:
Διδακτικές στρατηγικές.
Οργάνωση του τρόπου εργασίας των μαθητών (π.χ. Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία)
- Η διαφοροποίηση της διαδικασίας της μάθησης αποσκοπεί στη δημιουργία «ασφαλούς μαθησιακού περιβάλλοντος» για όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων και των μαθητών με τύφλωση.

Τύφλωση και Διαφοροποίηση της διαδικασίας της μάθησης.

- Προσαρμογή του περιβάλλοντος της τάξης και του σχολείου, ώστε να διευκολύνεται η κινητικότητα και ο προσανατολισμός των τυφλών μαθητών.
- Προσαρμογή υλικών και μέσων διδασκαλίας ώστε να είναι προσβάσιμα και από τους μαθητές με σοβαρά προβλήματα όρασης.
- Σωστή διαχείριση του χρόνου διδασκαλίας.
- Ενίσχυση της ενταξιακής δυναμικής της τάξης – πρόωθηση της αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας μεταξύ των εμπλεκόμενων στη διαδικασία της μάθησης.
- Υιοθέτηση διαλογικών μορφών διδασκαλίας και υποστήριξη των μαθητών για ισότιμη συμμετοχή.
- Οργάνωση του τρόπου εργασίας μέσω της συνεργασίας.
- Δημιουργία συνεργατικών σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία.

Τύφλωση και Διαφοροποίηση μέσων και υλικών

- Πραγματικά αντικείμενα ή μινιατούρες.
- Απτικές εικόνες και βιβλία.
- Ανάγλυφα σχήματα, όργανα με ανάγλυφες ενδείξεις, τρισδιάστατες απεικονίσεις.
- Ηχητικές σημάνσεις για διευκόλυνση της κινητικότητας και του προσανατολισμού.
- Η/Υ με κατάλληλες προσαρμογές.

Βιβλιογραφία

- Δαφέρμος (2002) *Η πολιτισμική-ιστορική θεωρία του Vygotsky. Φιλοσοφικές – Ψυχολογικές – Παιδαγωγικές Διαστάσεις*. Αθήνα: Ατραπός.
- Α. Ζώνιου-Σιδέρη & Η. Σπανδάγου (2011) (επ). *Εκπαίδευση και Τύφλωση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Καραγιάννη, Γ. 2012. *Εκπαιδευτικές Πρακτικές*. Στο: Ζώνιου-Σιδέρη, Α. *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Πεδίο, σς. 421-436.
- Mason, H. & McCall, S. 2011. *Παιδιά και νέοι με προβλήματα όρασης*. Αθήνα: Πεδίο.
- Warren, D. H. 2011 *Τύφλωση και παιδί*. Αθήνα: Πεδίο.
- Meyer & Rose, 1998 *Learning to read in the computer age*. Cambridge, MA: Brookline.
- Rose & Meyer, 2002 *Teaching every student in the digital age: Universal design for learning*. Alexandria, VA: ASCD.

Ευχαριστούμε....